

DAGENS FRÅGOR

De tjugo svarta åren. Naturligtvis är det glädjande, att högern i andrakammarvalet vann 8 mandat, en ökning med 35 procent. Naturligtvis är det också glädjande, att partiets samlade röstetal från 1948 till 1952 steg med 59 698 röster och att högern sålunda gått om bondeförbundet med 132 574 röster och nu med sina 538 484 röster ryckt upp till platsen som det näst största borgerliga partiet.

Och — kanske framför allt — är det glädjande att socialdemokraterna så långt ifrån att vinna majoriteten i andra kammaren och därmed i riksdagen i stället förlorade 2 mandat och nu minskat till 110 platser i den folkvalda kammaren, en nedgång med 24 platser från toppsiffran 1940, som var 134. Valutslaget i denna del bringar förresten i erinran ett av de underfundiga visdomsord, som finnas inristade på väggarna i »Vandrehallen» på Christiansborg, danska riksdagshuset. Det lyder sålunda: »Mange gik ud efter uld men kom klippet hjem.» »Tendensen är», som Jarl Hjalmarson framhöll i den nattliga radiointervjun, »klart mot socialisering och regleringspolitik, men för friare, sundare och mer verklighetsbetonade linjer i svensk politik.»

Trots allt detta får man nog säga, att valutgångens största betydelse ur högersynpunkt ligger på det psykologiska planet. Partiets ökenvandring har omsider nått sitt slut. Den varade i tjugo år, om man går ut ifrån 1932 års val. Av andra-kammargruppens då valda ledamöter ha blott tre överlevat, nämligen Martin Skoglund, Erik Hagberg och Ernst Staxäng.

Man kan lätteligen föreställa sig under vilken psykisk press högerledningen arbetat dessa båda decennier. På partiets politik var det i stort sett intet fel. I fråga om försvaret och ekonomien såg man klarare än de flesta. Men intet hjälpte. Människorna gävo inte sin anslutning i väntad utsträckning. Icke minst valet 1940 blev en besvikelse. Mången hade hoppats, att högerns försvarspropaganda ända sedan 1925 — vars berättigande till övermått verifierats av händelseutvecklingen — nu äntligen skulle få sin belöning. Så skedde inte. Socialdemokratien, som bar det huvudsakliga ansvaret för det olyckliga nedrustningsbeslutet och dess följder — (»Vår beredskap är god»!) — nådde i stället det året sitt högvattensmärke.

När högerpartiets historia en gång mera fullständigt skall skrivas, bör mer än ett kapitel kunna ägnas de tjugo svarta åren. Partiets talare och propagandister ute i bygderna — de må ha varit riksdagsmän eller lokala krafter — kunna säkert lämna ett rikt stoff till skildringen. För dem blevo icke alltid folkmötena eller diskussionerna med meningsmotståndarna de väsentliga inslagen i kampanjerna. Viktigare var samvaron »efteråt» med de likasinnade. Det gällde där mindre att belysa det dagsaktuella läget än att försöka intala högerfolket mod och förtröstan på framtiden.

Dagens frågor

Att en viss défaitism på sina håll vunnit insteg är mänskligt. Val efter val nödgades man ju konstatera, att man blott stod och stampade, där man inte rent av gick tillbaka. Vad tjänade det hela till? frågade man sig. På andra håll rådde en desperat stämning. Man slogs bokstavligt talat med ryggen mot väggen. Man hade ingen lokal höger-tidning, blott små möjligheter att vinna publicitet i vidare kretsar. Men man slogs i alla fall.

Det är klart, att motparten begagnade sig av detta stämmingsläge. Offentligt någon gång, oftare i buskpropagandan hette det: Det lönar sig inte att rösta med högern! Se på alla val sedan 1932!

Icke minst i årets valrörelse ställdes man oupphörligt inför detta försåtliga misstänkliggörande. I vissa folkpartitidningar, exempelvis Expressen, utfärdades dödförklaringar nästan på löpande band. »Högern som sjunger på sista versen», var det stående epitetet. Högern framfördes som »det döende partiet». Högern var partiet, som »väljarna definitivt vänt ryggen» o. s. v. Icke utan ett leende erinrar man sig i detta sammanhang ett uttalande i en bondeförbundstidning, nämligen Kalmar Läns Tidning, som redan den 18 oktober 1951 — förmodligen under intryck av den 18 dagar tidigare under festliga former proklamerade alliansen mellan socialdemokrati och bondeförbundare — kallade högern »mera ett minnesmärke än ett parti». För att vara ett minnesmärke får man nog säga, att högern lagt i dagen en ovanlig vitalitet. Partiet får väl med Mark Twain stillsamt konstatera, att »ryktet om min död är betydligt överdrivet».

På tal om det illa åtgångna bondeförbundet må det i förbigående vara tillåtet erinra om dess bekanta valaffisch: »Resultaten talar.» Visst ha resultaten talat, fast kanske inte precis så som affischens upphovsmän tänkt sig.

I motståndarpropagandan valsade som vanligt högern kring även som »de besuttnas parti», ett gammalt pålitligt tillmål. Överraskande nog föll även själve finansministern för frestelsen att ta till detta slagträ. Han gjorde det vid diskussionen med Jarl Hjalmarson på Konserthuset i Stockholm. Säkert ångrade han sig efteråt. Slagträet blev en bumerang. Jarlens replik gick verkligen vägen, som det heter på stockholmska. Han påvisade, att medelinkomsten för ledamöterna av den socialdemokratiska partistyrelsen låg över 18 000 kronor. Publikens jubel var överväldigande. Mest överraskad lär Jarlen själv ha blivit häröver. Han trodde nämligen — berättas det — att alla människor kände till den saken.

Mot bakgrunden av det faktum, att högern mönstrade 538 484 väljare lär det väl, åtminstone tills vidare, bli en smula svårt att med framgång odla myten om högern som »det döende partiet» eller som »de besuttnas parti» o. s. v. Icke minst i det hänseendet har valutslaget sin betydelse.

Men, som sagt, det är främst ur psykologisk synpunkt som 1952 års andrakammarval för högern blir ett märkesval. Man har nått botten och är åter på klättring uppåt. För de valkretsar, som plockat tillbaka tidigare förlorade mandat, är utgången en källa till glädje. För de valkretsar, som alltjämt sakna representation i andra kammaren —

det blir nu bara fem — utgör utgången en stark eggelse till förnyade ansträngningar. Äntligen! lär man ha ropat i mer än en högervalledning ute i landet under den spännande natten till den 22 september. Detta Äntligen! tolkade känslorna hos hundratusentals trofasta högerväljare, som icke gett upp utan ständigt tagit nya tag. Omsider fingo de rätt: Det lönar sig, att rösta med högern!

Under de dagar, som gått sedan valslaget, har från alla håll omvitnats vilken stimulerande effekt valutgången haft på högerfolket runt om i landet. Det säges, att enbart högerledaren personligen fått över tusentalet brev och telegram från lyckönskande meningsfränder och sympatisörer. I flertalet fall ha avsändarna varit att finna bland vad man brukar kalla »småfolket», som nu i tätande skaror söker sig till Jarl Hjalmarsons »egendomsägande demokrati». Det nutida folkliga svenska högerpartiet synes med förtröstan kunna arbeta vidare. Det har än en gång sett valvinden fylla dess segel.

Finlands fackföreningar i startgroparna. Det är i viss mån betecknande för läget inom den finländska fackföreningsvärlden att det s. k. borgfredsavtalet våren 1951, gällande bl. a. parterna på arbetsmarknaden, offentliggjordes omedelbart efter det 1-majdemonstrationerna undanstökats. Förklaringen till uppskovet låg i, att man inte genom en publicering av överenskommelsen ville ge de kommunistiska valtalarna uppslag, som kunde utnyttjas på den traditionella demonstrationsdagen. Arbetet på den betydelsefulla stabiliseringsplanen bedrevs också i ultrarapidtakt, medan man sysslade med propagandan för de riksdagsval, som ägde rum i början av juli samma år. I september bildades hr Kekkonens tredje regering, vars uppgift var att genomföra den i många omgångar förberedda stabiliseringen. Att denna i stor utsträckning även förverkligats och att såväl priserna som lönerna varit fastare under en längre period än någonsin efter hösten 1944 hör till det ekonomiska livets angenämaste överraskningar i Finland.

En hörnsten i det uppgjorda stabiliseringsprogrammet är, att en allmän höjning av lönerna inte bör ske, förrän det för varje månad uträknade levnadskostnadsindexet uppvisar en stegring, som uppgår till åtminstone 5 procent i medeltal för ett kvartal. För att åskådliggöra allvaret i avsikterna konstruerades ett nytt och pålitligare levnadskostnadsindex, varvid oktober 1951 gjordes till basmånad med siffran 100. Detta nya index, uppbyggt på en mycket bredare bas än det föregående, visade sig vara synnerligen stabilt under slutet av år 1951; det steg visserligen något i början av innevarande år, men sjönk ånyo, så att det för juli 1952 företedde siffran 100,9. Några lönehöjningskrav kan man sålunda inte resa med åberopande av index. Men det är också karakteristiskt för fackföreningsledningen, i vilken socialdemokraterna ha en betryggande majoritet, att den redan i mars 1952 i en till regeringen riktad skrivelse fordrade kompensation för vissa prisstegringar vid årsskiftet. Så stora voro dessa stegringar inte, att de medförde den uppgång med 5 procent, som var löneökningens avtalsmässiga och generella förutsättning. Man föreslog inte

Dagens frågor

en direkt ökning av själva penninglönerna utan en del andra förmåner i form av höjda barnbidrag, rabattkort för inköp av livsmedel och en sänkning subventionsvägen av smörpriset. Kraven skulle ha betytt en belastning av budgeten med 7,8 miljarder mark. Samtidigt krävde Finlands LO att regeringen skulle tillsätta en kommitté med uppdrag att omedelbart utarbeta ett förslag till ändring av löneregleringsbeslutet.

Något farligt hot mot stabiliseringen utgjorde denna uppmarsch inte men den var en påminnelse om, att fackföreningsfolket börjat finna stabiliseringsstugan för trång och att de kommunistiska pådrivarna arbetat med en viss effektivitet. Att arbetarparten blivit mer än fullt kompenserad för de prisstegringar som ägt rum under de senaste åren framgick med önskvärd tydlighet, då riksdagen i mars 1952 behandlade en kommunistisk motion om en lag för »tryggande av arbetarnas levnadsstandard». Det påvisades då att, medan levnads-kostnaderna stigit med 70 procent sedan september 1947, hade lönerna ökat med 130—147 procent. På grund av borgfreden och stabiliseringsavtalet hade själva lönenormerna inte ändrats, men ett av alla sakkunniga känt faktum är emellertid, att det inom ramen för kollektivavtalen försiggått en löneglidning uppåt beroende på dels ändrade ackordlöner, dels höjd arbetseffektivitet.

Vissa tecken tyda även på att den fackliga ledningen ytterligare under hösten 1952 tröttnat på den stillhet, som utmärkt arbetsmarknaden sedan ett år tillbaka. Olympiaden var ju ingen säsong för allmänna löneaktioner i form av krav på tillägg under varierande namn. Det har under de senaste åren ideligen talats om komensationer på olika sätt och erfarenheten har ådagalagt, att då staten dragits in i komensationssuppgörelser, så har man fått bevittna kedjereaktioner, som slutligen inte haft något samband med komensationernas ursprungliga syfte. Man har också lärt sig att varje förslag till stabilisering eller ekonomisk planering åtföljts av en skugga, bestående av förslag, som fackföreningsledningen skyndat sig att utarbeta, delvis med ledning av de informationer, som denna ledning med största lätthet kan inhämta. LO har tydligen ända sedan vintern 1952 legat i startgroparna, redo att inleda kampanjer mot den stabilisering, som i den kommunistiska propagandan figurerat som det svartaste av alla svek som begåtts mot det för sin existens kämpande proletariatet. Det finns även skaror av fackföreningsfolk, som under de gångna åren vant sig att nästan regelbundet få sina penninglöner höjda. Den stilla löneglidningen nu förefaller menlös och futtig i jämförelse med de stora hopp, som togos under skedet mellan åren 1945 och 1950. Att dessa hopp voro meningslösa är sak, som skymms undan i den folkpsykologiska processen. Stabiliseringen har blivit ett dödvatten, som irriterar de vid påtagliga och ständiga löneökningar vana fackföreningstrupperna. Krigsskadeståndets upphörande betyder också att de svarta lönerna utbetalas motvilligare än förr. Socialdemokraterna veta mer än väl, hurudant sammanhanget är och de ha ofta visat prov på mod och beslutsamhet. Men de ha en utpressare över sig, som det är svårt att hålla från livet.